

בטייטס של חיום מגלה הכתב הצבאי (ל.ה.) שברגע המספר החריף לא נמצאו תוחמי-הגנה
במני אויר ומזרקי אור - לשם הצלה לונדון! - הוא כותב -

It is well to realise that if the crisis had suddenly came to a head
during this interval London would have been completely unprotected by
ground defence, which even such fighter aircraft as might have been
ready would have been unable to operate at night for lack of search-
lights to direct them on to their quarry. . . .

לא יאומן!

והסיבות להזנחה זו רואת הכותב בשהי טיבותו אי רצון הממשלה בעבר לקבל על עצמה העול
הגינטי של הוצאות ההגנה בקנה מידה רחב, ובחלוקי דעות וניגודי אינטרסים שבין משרד
המלחמה ומינסטריון האויר.

החברים בירושלם לא מרוצים מהצעתנו לכנס הוה"פ בסוף החודש. בדירתי שלגרמניה פליאוחיו
של משה. אולם ברור לי שנוכל להקדים המושב. אטא-חורק הוא חולה אנוש, ואיני מניח על הדעת
שחיים יוכל עכשיו ללכת לאנקרע בשליחות זו. ואם נדע בשבוע הבא את הוכן הדו"ח אין כל
סיבה לדחות הוה"פ עד סוף נובמבר. הדבר חלוי עכשיו בעבודתה של ועדת-המסנה שנקבעה
אחמול. היבואו אתנו בדברים - או יסתפקו בשיחותיו של מ.מ.?

לונדון, 20.10.38

העתק לבודמן, גרינברג, רייס,
ירבלוס, רמז, פוליה, כהנא,
קוסרק, קורשד, ברל
לחברי ההנהלה בירושלם -

בשני הימים האחרונים חופיקו שוב בעתוני לונדון ידיעות מדאיגות וקשות, אבל מתברר
שאינן מדויקות לגמרי. אמנם במקום העתן שט גם אש - ובהשערות העהונאיות יש יסוד של
אמה. אבל לפי שעה לא קיבלה הממשלה שום החלטה יסודית, ובמצב שלנו יש הטבה פורחא,
אמצא הטבה שלילית.

לפי שעה עברו שתי סכנות.

א) המסקת העליה. בימי המשבר החריף, בשבוע האחרון של ספטמבר, היה כנראה נמנע וגמור בממשלה להמשיך לגמרי את העליה במקרה שתמרוץ מלחמה, ולהכריז על כך בטומכי לסען הרגע את הערבים ולשמור על ידידותם. הכרזה זו בטלה עם חלוף סכנת המלחמה. ולא רק שלא תבוא הכרזה כזו - אלא בשעה זו אין לחשוש להמסקה גמורה של העליה.

עדיין אין לנו כל ידיעה על השידול. אבל המזיכה הירושלמית לקבוע מכסימוס לעליה הנוער - כנראה לא חקום, אם כי חוסשני שיחמירו עכשיו הרבה יותר גם בעליה זו.

ב) הקמת מדינת ערבית. יש להניח שאין דבר זה אקטואלי בשעה זו. חרועת הנצחון של מכנסי הקונגרס הערבי בקהירו היתה מוקדמה. רק עחוני ביברברוק חומכים בהצעה זו. חומיק סווידי נסע מכאן בידים ריקות - עד כמה שדרישה העיקרית נבועה. סכנת זו, לדעתי, לא עברה בהחלט ולגמרי. כי יש צורות רבות ואפשרויות שונות להסיכת א"י אטאטא למדינת ערבית. לפי שעה ברור שאין הממשלה האנגלית מוכנה להסחלק משלטונה בארץ ולמסור הרסן בידי הערבים. אבל אין להניח שירדו לגמרי מהמרק חכניות של שלטון עצמי בצורת זו או אחרת. אופטימיזם מופלג בנידון זה לא יהיה מוצדק בשום אופן. אבל סכנת חריפה של הקמת מדינת ערבית ובקרוב - אינה - לפי שעה.

הסבה מורחא זו יש ליחס לגורמים אחדים:

1) חלוף סכנת מלחמה דחופה. בחדשים הקרובים מובטח הסלום באירופה, ואין פחד הערבים מאיים כל כך, ואפילו מכחינת האוריינטציה הערבית (בשלטת כמקודם במשרד החוץ) אין חכרא בוער לספק מכסימוס הדרישות הערביות. לממשלה יש עכשיו שהות לעיין במחינות ובלי חפזון בדרכה לעתיד.

2) אחרי הסמלה הבוליסית וחכשלון המוסרי שבחמגרת ציחוסלובקיה לנאצים אין רצון לחשוב שנית ולהפקיר היהודים. גם אלה השמחים ומחלהביכ מ"נצחוננו" הגדול של צמברליין בחצלת השלום (אם כי איש איננו מכין לשם מה בא כל "המשבר" אם היו מוכנים להסגיר הציחיים) -

אינם יכולים להסחיר את בושתם מהבגידה המחפירה בעם דימוקראטי ומיוחד. ולא קל לחזור מיד על בגידה - ביחס לעם היהודי.

3) פעולתנו כלונדון. הצהרתנו הקצרה והנמרצה וההשובה של משה לסלגרמה הבריונית של נביה אל-עזמה - עשו שליחותן. רויטר פרסם חודעתנו בכל האימפריה. השיחות המרובות וההכופות עם מיניסטר המושבות, המשלחה הפרלמנטרית לממשלה, עזרה העהונות (מנצ'סטר גרדיין, טיימס, דיילי טלגרף - לפי מדרגת החמיכה, אם כי לא לפי סדר החשיבות) החגיגות היהדות באנגליה ולחצה המאורגן על נבחרת הפרלמנט - לא עלו בתוהו.

4) ההגובה האמריקנית. חברינו באמריקא נענו המעט לקריאת ח-A.D.R שלנו באופן נמרץ, אפקטיבי ומוצלח. קשה להגזים גם באפקטיביות הנאמנה שלהם וגם בערך המוליטי של פעולתם. גם העהונות האנגלית וגם הממשלה א נחרשמו לא מעט מהעמדה של ציוני אמריקא, חלא-ציונים (מברק האמריקן גואיש קומיסי), גויי אמריקא וממשלה. יש אמנם עהונים (כ"נר איסט") הסוענים נגד "התערבות" זו וכופרים בזכותה של אמריקא להתערב, והמנסים לשוות לכל ההגובה אופי"ציוני", תגובת של חלק מהיהדות האמריקנית. אולם בחוגי הממשלה עשתה התערבות זו רושם. אין היא קובעת, אבל היא משפיעה בכל אופן היא מסייעת לידידינו המעטים שבממשלה ומחזקת ידם.

במקצת עזרה גם ההגובה של הדומיניונים דרום אמריקא וקנדה. לורד טוידסמאיר הבטיח לכתוב בעצמו לאישי הממשלה, וגן גם סמיטס.

כהוצאה של גורמים והשפעות אלו לא נעשה לפי שעה שום דבר מכריע נגדנו. זאת אומרת שלעז עתה אין לממשלה עדיין שום מדיניות ברורה וקבועה לא לשבט ולא לחסד. אף בענין החלוקה אין עדין שום החלטה. כנראה שלא נכונה הידיעה של הדיילי טלגרף מיום אחמול שהכנית החלוקה חוסרת כבר מעל הפרקן הקבינט לסי הידיעות שיש בידי כרגע, לא דן/ אחמול כנראה זו. הרפורט עדי לא הוגש לו - אם כי אני משער שהוא נמצא כבר בידי מיניסטר המושבות. כנראה שרוב חברי הועדה הם נגד חלוקה, אבל רק הבורק הודיע מקיץ גבוה במשרד המושבות שלא יתכן להגיד היום שדבר החלוקה חוסר מעל הפרק.

אנ"ש כך אני מניח שהחלוקה בטעה זו אינה אקטואלית - אם כי לא אומר שאין היא עלולה לחיות אקטואלית בימים הבאים.

יש לציין לחיוב את עמדה הממשלה שקודם כל יש לרכא את המחומות - ושאין לנהל מו"מ עם הצדדים עד שיחזור השקט והבטחון. הקלון של "כיבוש ירושלים" היה כנראה קשה לשאת אפילו לממשלה זו, ויש רצון לחסל את האנרכיה. התעבור הממשלה ברצונה זה עד הסוף? האט לא יתחדשו "התכסיסי ווקום" לאחר משלוח שתי הדיוויזיות של דיל? האם לא יצליח המומחלי שוב, בראותו כי כלתה הרעה לכנושיות לסדר "שביתת נשק" כאילו מרצונו החמשי? ימים יגידו. לפי שעה נקדם ברצון את הכוון הזה - אבל אל נשלה את נשנו; אם הדכוי יצליח - יגישו לנו חשבון. גם העתונים הדורשים תיסול המרד בכל מחיר ובמהירות - מרמזים שעם חקמת חסדר יהיה צורך לעשות הנחות, ואיש לא מתכוון להנחות לנו.

מחץ לחכונה לקראת השלמת הבטחון אין לממשלה עדיין שום קו מוליסי, אחמול נחמנח ע"פ הקבינט ועדה-מסנח למסל בטלה האר"ח. לטי שעה אין בידי כל ידיעות סטויטות על הרכב הועדה ועל הצידה שהכין לה מיניסטר המושבות. סחר או סחרהיים אולי אדע שטך. על יסוד קטעי שיחות ושכועות אוכל לער לעה עתה השערות אחדות:

1) בעליה לא יחול לטי שעה שנוי עקרוני. היסוד שנהקבל למעשה ביולי 1937 - אלף לחודש - כנראה ישאר גם להבא, - עד עתקבע מדיניות יותר ברורה. לא קראו לזה ולא יקראו לזה Polátional high level, אבל מגשימים ויבסימו את המייליאמיו הראשוני של הועדה המלכותית. הלחץ שלנו ושל הבריטו האמריקנים שקמד לנו לקרוע בזירת המסקה העליה - לא עמד לנו להרחיב העליה; גם "ידידנו" וינסטון צ'ורציל שיצא היום במאמר גדול נגד החלוקה ובעד המסכת הסנדש מציע "לחה גם לערבים הבטחת חגיגית, אשר תוכנס אם אמסר להסכט שהיהודים והערבים יוזמנו לחתום עליו, שהמסכת השנתית של העליה היהודית לא תעלה על כמות ידועה, לכל המחומ במשך עשר השנים הבאות". זהו רעיונו של סטואל, והחוגים העוינים אותנו עושים עכשיו טאמציס גדולים - וכמה יאהודים מסייעים להם, - להביא את הכושלת לידי קביעה אחוז סומי אחוז של סיעוט, של הישוב היהודי, אשר עליו אין לעבור. אין זה עדיין הקו של הממשלה - אולם סכנהו רבה וחמורה. קו זה אומר למעשה - סיעוט נצחית.

ותסכנה היא שיקיימו את הקו הזה - מבלי להכריז עליו, ואולי גם מהוך שלילת סטטוס של קידוש באופן מורמלי.

מכל הסכנות הצפויות לנו אני רואה בהגבלת העליה הסכנה החמורה ביותר, איש אינו יודע מה צפוי לעולם בשנים הקרובות. אילו שנויים אפשריים לא רק ביחסי העמים - אלא גם במספר המנימי של העמים, התמצאות מלחמה עולמית - שהערכים כל כך מהפליים לה - העמיד אותנו שוב בפני טכנת המקרה והסגרה גמורה. אנו עומדים לא רק בפני עולם ערבי אויב וסזריין - אלא גם בפני שחי מדינות אדירות הרוצות בחורבנו, הימלר אינו רק אויב ומחריבה של היהדות הגרמנית. משאת נפשו הסדיסמית והקנאית היא השמדת היהדות בעולם כולו, מוסוליני הולך בעקבותיו בפוליטיקה האנטישמית - אבל יש לו עוד ענין מיוחד בא"י בחלק שהים התיכון. סטטים פוליטיים ונימוקים נפשיים שונים - הרי שני אלה הם אויבינו בנפש.

אולם לא נוכל לעצום עינינו בפני ההצטוות האנטישמיות גם בארצות הדימוקרטיות ובחוכן באנגליה. האומנם זהו סן הנטנע שאנגליה תלך בעקבות גרמניה ביחסה ליהודים? לפני שנים אחדות לא הייתי סאדין בזאת, אין לי עכשיו הבטחון האוטטימי הזה. אין לשער את השנוי הקצום שאחרי הסכם מינכן, ומי יודע אם לא ידביקני אף הגל האנטישמי בטרם נסמיק להתכצר בארץ כדי לעמוד בפני כל רוח סצויה ואינה סצויה? הפסימיסט יאסרן גם ישוב של מיליון יהודים לא יעמוד לנו, אם לבה של אנגליה יתהמך עלינו, אבל אני מאמין שישוב גדול בארץ יחיה כשחוא עלקצמו גורם כביר בהחזקת ידידות אנגליה וכחריס בפני ההצטוות האנטישמיות בעולם.

ואם אנחנו חלילה נעשה משחק אשר יביא לידי קיצוץ אפשריות העליה בשנים הקרובות - אנו מחייבים בנפש העם העברי. וכל ימי חיותי בהנהלה לא ראיתי צו יותר קדוש ורחוף - ספאמנים כלחי פוטקים להרחבת העליה. הצו הזה קדוש עכשיו בעיני שבעהיים.

(2) אין להוציא לגמרי מן החשבון - לטרות הסכנה של רוב ועדה חלוקה - את אפשרות הפתרון, או חיפוש הפתרון מצד הסמסלה, בכיוון של חלוקה, איני סניה שהסמסלה הזאת

תגש בקרוב להקמת מדינת יהודית בחלק מן הארץ. יתכן שתכנית פיל - לא רק בפרטית, אלא גם בכללה, נקברה. לחדשים הקרובים כוודאי שהיא קבורה, אבל אין זה כן הקנסנע שהממשלה תנסה לחפש פתרון, זמני או "סופי", בקנסנוזציה, חלוקה לאזורים, סידורים פדרליים. הקמה מוסדות של שלטון עצמי מחוזי, וכדומה. אין לי ידיעה מסככת שיש מחשבות כאלה בחוגי הממשלה אבל יש שמועות כאלה, ומחשבתנו הציונית צריכה להתעסק בשאלות אלה.

3) יתכן שיעשה נסיון להביא לידי הסכם ערבי-יהודי. אני מניח שאין עדיין לממשלה החלטה בעניין זה, אבל מיניסטר המושבות מתהלך זה כמה זמן בהכניות כאלה. מקודם דיבר על הסכם עם אבן סעוד. אבל אין הוא יכול להתעלם מקיום עיראק והתענינותה בשאלת א"י, ביחוד לאחר הצעדים האחרונים של חומיק סווידי. נורי יושב כאן עכשיו ולו עוזרים כמה עסקנים ערבים - ואנגלים ואולי גם יהודים. ונשמע רעיון על ועידה ערבית יהודית. מצד הערבים - נציגי המדינות הערביות, מצד היהודים - הסוכנות ועוד כמה "נכבדים" יהודים.

ויש השאלה על נציגות ערבי א"י. בכמה שיחות חודיע מיניסטר המושבות שהוא לא יכיר במוכתי. אמירחו זו היתה אולי כנה, אבל מיניסטר אומר היום כך, ומחר - אחרת. האדמיניסטרציה בארץ בטוחה שבקרוב יחזירו את המומתי ויכירו בו כנציג הראשי של ערבי א"י. אם ועידה כזו תקרא - קשה להניח שיעשו זאת בלי נציגות ערבי א"י. אלף - מפני שנציגי המדינות הערביות יעמדו על כך. בית - מפני שאחרת אין מי שיתחייב בשם ערבי א"י, ואין מי "שימציא את המחורח". ביכל - מפני שהסקידות בארץ תראג לכך. גם לאפשרות זו עלינו להכונן. כאן בלונדון שוחחנו בינינו לא מעט על אוונטואליות זו. כאן יש שחי שאלות: א) העלינו למנוע - במידה שזה חלוי בנו - קריאת ועידה כזו? ב) העלינו להשתתף בה - לכשתקרא?

לדעתי אסורה בשאלה זו גישה דוגמטית. אם הממשלה תכריז על ביטול החלוקה ועל אי הקמת מדינת יהודית - יראו הערבים, ובראשם המומתי - בהכרזה זו נצחון עצום (ובצדק!)

לעצמם, וקשה לחלוקה על הדעה שהם יהיו מוכנים לעשות לנו ויתורים ולהסכים אמילו לעליה סוגבלת שהוכל לספק אותנו אמילו במקצה כן המקצה. הרפורם של ששון על שיחות עזת דירוזה הוא מאלף מאוד מבחינה זו. גם "השוללים" שלנו מבינים עכשיו שקבורה חכמה המדינה היהודית בחלק מן הארץ היא נצחון של המופתי, נצחון בלי מרכאות כטולות. ולמה יוותרו לנו "המנצחים"?

הערכים היו מוכנים - אצטק בכל אופן למראית עין - לבוא אתנו בדברים כשחבר החלוקה היתה חלופה על ראשם. ומבלי שהממשלה חודיע לערכים שהיא חסוך במנדט ובעליה יהודית - איני רואה כל סיבה ויסוד לאפשרות של הסכם.

אולם אם הממשלה חלופה לכנס "שולחן ערוך" ערבי יהודי קשה יהיה לחמנע מהשתתף בו. אנו הצענו לא פעם דבר כזה, ומועצה הסוכנות האחרונה קבלה החלטה מפורשת להציע זאת לממשלה, והממשלה יכלה להגיש לנו שזוהי אצטק בעצם הביעה יהודית. לא רק כלפי הממשלה, אלא גם כלפי הרבה יהודים נעמיד עצמנו במצב קשה, אם נסרב להענות להזמנה כזו. ואין מצבנו הפוליטי מזהיר כל כך שנוכל להרשות לעצמנו לוכסוס כזה. חנוכה אינה יכולה לבקש במדיניות שלילית בלבד. אבל עלינו להזהר מכמה סכנות ולהזהיר את הממשלה על כך:

א) מתן סטטוס רשמי ועורמלי למדינות ערב בקביעה גורלה של הארץ. א"י היא ארץ כנדרויות, ולהלכה בכל אופן אין אנו רשאים לוותר בקלות אמילו על זכות של נייר וכיכוד פרינציפיוני בלבד - כל חברות חבר האומות (ואמריקא) יש להן מעמד לגבי א"י.

ב) קיפוח זכות הסוכנות, רק הסוכנות היא נציגה הרשמי של היהדות. הסוכנות רשאית להזמין את מי שהיא רוצה, ואם ועידה כזו תקום ונשתתף בה, - אנו מעוניינים בשתתפם של כמה מגדולי ישראל, אף אם אינם חברים רשמיים בסוכנות, אבל הם צריכים להיות מוזמנים רק על ידי הסוכנות, ורק אלה יוזמנו שאנחנו נהיה בטוחים בעמדתם ובנאמנותם.

אבל מניעה שתי הסכנות האלה בלבד לא מספיקה. ועידה אשר תקרא על יסוד "לוח חלק" גדושה לכשלוך למפרע, ולא עוד אלא יש בה סכנות פוליטיות חמורות.

צריך שיחיה ברור למכנסיו הועידה ולמוזמניה שהצהרת בלפור קיימת, והמנדט עומד בחקשו, ואין הממשלה מוכנה לגזור עלינו סמטום של מיעוט, או שהעליה תקוצץ.

אינני מטצה עדיין את כל היקפה של שאלת זו, אבל אלו הם העיקרים שיש לעמוד עליהם, ושחברים מה רואים הכרח א בשכירתם, ואשר גם נכסרו למיניסטר המושבות ע"י ויצמן.

בשכוע הבא, לאחר שובו של ו-ן מפרס, תחקים שיחה עם מיניסטר המושבות, ואולי נסע כבר אז דברים יותר ברורים על הכניותיו ודעות חבריו בועדת הקבינט.

אנימניה שהממשלה לא תמהר עכשיו לקבוע קו ברור. ויהיה לנו זמן לדון ולהחיעץ.

דמר אחד ברור לי - בכל החנאים ובכל המסיבות ובכל הדרכים שבהט חנסה הממשלה ללכת בחדשים הקרובים (אני סבור שהדיון של הממשלה וחידון שלנו עם הממשלה ימשך חדשים - אם כי אין לי יסוד מספיק לקבוע זאת בוודאות); דאגתנו העיקרית בתקופה הקרובה צריכה להיות נחונח לביצורו של הישוב ולחידוק כוחנו המשקי, הכסוהי, הצבאי. אפילו אם הממשלה הגיע למטקנה "סומית" - אינני סאמין שאלת א"י תפתר בחדשים האחרונים פחרון סומי - ולו גם פחרון "סומי" לעשר או לחמש שנים, יותר מבכל זמן אחר נכצא העולם כולו ועולמנו הקטן בחוכו במצב של השחנות מחמדה. העולם לא היה אף פעם פחות סכסי מאשר עכשיו. וכיווננו העיקרי והיסודי בחקופה זו מחויב להיות - תגבורת מחמדה בכל הדרכים, בכל האשריות, בכל הצורות ובמגמה ברורה וקבועה¹ החכוננות ליום חזעס והדין הגדול. בפעולתנו ההחישבותית צריכה עכשיו לשלוט מגמה ברורה, מגמה איסטרטגית מדינית² נקודות חדשות בגליל העליון והמערבי, בסביבות ירושלם (כיבוש ההרים) ולאורך כביש ירושלם הל-אביב.

גם הטפעל החרשתי צריך להחנהל מתוך מגמה זו: פיתוח חחרושת המיכנית והחיימית. יצירת כחי מלאכה ותעשיה לחלקי מכוניות, טנקים ואווירונים. עלינו להכשיר עצמנו לשטס כוח צבאי ומלחמתי, לא רק מבחינת רכוי כוח צעיר יהודי בארץ ואימונו הצבאי,

אלא גם מבחינת יכולתנו החרשית, כמו שהאנגלים למרות רצונם היו מוכרחים להשקן עלינו בחדשים האחרונים - כי המשטרה הערבית מעלה בהם, כך עלינו להבא לידי כך שבשעה חירום יותר חמורה תהיה אנגליה מוכרחה להשקן עלינו, על אנשינו ועל חרשתנו.

עלינו גם להתאים את החקלאות שלנו לימי-צרה ולהבטיח לישוב מינימום של צרכי-מזון, במקרה שהארץ תנותק מהעולם הגדול.

עלינו להרחיב ולבצר מעכדנו כיסוי להרחיב נמל ת"א ולהגדיל ישובה היהודי של הימח ע"י הפנית העליה העירונית לעיר זו.

עלינו לפתח את ההתחלות שלנו באוויר, לאמן יותר אנשים שלנו להיות טייסים ולרכוש אווירונים נוסעים.

אם העתרון (בתקופה זו!) של השאלה האר"ית תדחה - אל נחמיץ את ימי המעבר. הכסבר החמור העמיד לפרוץ - מי יודע אם בעוד שנה או שנהיים - צריך לסגור אותנו מבוצרים וחזקים משהננו עכשיו. -

שלכם

ד.ב.ג.